

WSTĘP 8

WSZECHŚWIAT..... 11

TEORIA WIELKIEGO WYBUCHU	18
DROGA MLECZNA	24
UKŁAD SŁONECZNY I JEGO MIEJSCE W DRODZE MLECZNEJ	30
GROMADY I SUPERGROMADY GALAKTYK ORAZ WIELKOSKALOWE STRUKTURY WSZECHŚWIATA	36
FALE GRAWITACYJNE	40
UKŁAD SŁONECZNY Z PERSPEKTYWY 400 LAT BADAŃ ZA POMOCĄ TELESKOPÓW	42

ZIEMIA JAKO MIEJSCE SPOSTRZEŻEŃ ASTRONOMICZNYCH.... 49

PODSTAWY GEOLOGII	50
• Ziemia jako ciało niebieskie	50
• Zmiany wyglądu Ziemi na przestrzeni epok geologicznych	55
• Strefy sejsmiczne i obszary aktywne wulkanicznie	59
• Wielkie formy ukształtowania dna oceanicznego.....	66
POWŁOKA GAZOWA ZIEMI	68
• Budowa atmosfery ziemskiej.....	68
• Rodzaje chmur	72
• Jak powstaje tęcza.....	76
• Inne zjawiska optyczne w atmosferze	78
• Zorza polarna	80
• Rodzaje opadów i osadów atmosferycznych	82
• Potęga burzy.....	84
• Ekstremalne zjawiska pogodowe: cyklony tropikalne, tornada, powódzie, susze	86
KLIMAT	90
• Pogoda a klimat	90
• Naturalne czynniki kształtujące klimat	92
• Strefy oświetlenia i strefy klimatyczne na Ziemi	94
• Tajemnicze El Niño.....	98
• Wahania klimatu w ciągu dziejów	99
• Zlodowacenia na terenie Polski i ich pozostałości	101
• Astronomiczne cykle Milankowicia.....	103
• Aktywność słoneczna i promieniowanie kosmiczne.....	104
• Wpływ człowieka na klimat.....	106
• Prognozowanie pogody	108
ŻYCIE NA ZIEMI	110
• Masowe wymierania w dziejach Ziemi	110
• 65 milionów lat temu na Jukatanie	113
• Czy życie przybyło z kosmosu?	116
• Ruchy Ziemi a dzień i noc	118
• Zmiana wyglądu nieba w zależności od miejsca i czasu obserwacji	123

OBSERWACYJNE ABC 127

BADANIE KOSMOSU	128
• Odległości na niebie	128
• Podstawowe współrzędne astronomiczne.....	131
• Ścieżki i drogowskazy na sklepieniu niebieskim	132
• Oczy, lornetka, teleskop astronomiczny i montaż	134
• Osiągnięcia miłośników astronomii.....	138
• Niebo w komputerze i smartfonie	142
• Stacje bolidowe	144
• Poszukiwania meteorytów.....	145
• Największe teleskopy świata	146
• Dlaczego wynosimy teleskopy poza Ziemię	152
• Kosmiczny Teleskop Hubble'a i jego następca Kosmiczny Teleskop Jamesa Webba	154

PIERWSZY KOSMICZNY SPACER	158
• Najnowsze technologie.....	158
• Organizacja miejsca obserwacji.....	159
• Dbłość o instrument optyczny.....	160
• Miejsce obserwacji	161
• Rezerваты ciemnego nieba	162
• Ubiór.....	166
• Budowa amatorskiego obserwatorium astronomicznego.....	167
ASTROFOTOGRAFIA.....	171
• XX i XXI wiek w fotografii nieba.....	172
• Warunki do astrofotografii.....	174
• Fotografia: efekt finalny	175
• Ekspedycje astrofotograficzne do odległych zakątków świata	176

NIEBO – ROZPOCZYNAMY PRZYGODĘ 179

RODZAJE OBIEKTÓW NA NIEBIE	180
• Gwiazdy.....	180
• Ewolucja gwiazd.....	184
• Planety	188
• Naturalne satelity planet	189
• Planetoidy.....	190
• Komety.....	191
• Meteory.....	192
• Gwiazdy podwójne i wielokrotne	195
• Gwiazdy zmienne.....	197
• Gromady gwiazd	198
• Mgławice	202
• Galaktyki.....	205
• Kwazary.....	208
• Sztuczne satelity	209
• Świat egzoplanet, czyli w poszukiwaniu drugiej Ziemi.....	210
SKĄD SIĘ WZIĘŁY GWIAZDOZBIORY?.....	214

GWIAZDOZBIORY..... 221

NIEBO W STYCZNIU

• Woźnica.....	223
• Mała Niedźwiedzica.....	224
• Erydan	225
• Orion.....	226
• Smok.....	228

NIEBO W LUTYM

• Byk.....	230
• Wielki Pies.....	232
• Hydra	233
• Pompa	234
• Sekstant	235

NIEBO W MARCU

• Mały Pies	237
• Rak.....	238
• Kompas	239
• Wielka Niedźwiedzica.....	240
• Mały Lew	242

NIEBO W KWIETNIU

• Lew.....	244
• Panna	246
• Puchar	248
• Kruk	249
• Ryś.....	250
• Żyrafa	251

NIEBO W MAJU	
• Warkocz Bereniki	253
• Wolarz.....	255
• Korona Północna.....	256
• Psy Gończe	257
• Waga	258
NIEBO W CZERWCU	
• Herkules.....	260
• Wężownik.....	262
• Wąż	264
NIEBO W LIPCU	
• Orzeł	267
• Lutnia	268
• Łabędź.....	270
• Lisek.....	272
• Strzała	273
• Żrebię.....	274
NIEBO W SIERPNIU	
• Skorpion.....	276
• Delfin	277
• Strzelec.....	278
• Tarcza.....	280
• Jaszczurka	281
NIEBO WE WRZEŚNIU	
• Wodnik	283
• Pegaz	284
• Kasjopeja.....	286
• Koziorożec.....	287
• Cefeusz	288
NIEBO W PAŹDZIERNIKU	
• Perseusz	290
• Andromeda	292
• Wieloryb.....	294
• Ryby	295
• Rzeźbiarz	296
NIEBO W LISTOPADZIE	
• Trójkąt	298
• Baran	299
• Ryba Południowa	300
• Piec	301
NIEBO W GRUDNIU	
• Bliźnięta	303
• Rufa	304
• Zając	305
• Jednorożec	306
• Gołąb	307
NIEBO POŁUDNIOWE	309
SKARBY NIEBA POŁUDNIOWEGO	310
• Konstelacje nieba południowego	311
• Wielki Obłok Magellana	312
• Mały Obłok Magellana	320
• Gwiazdozbiór Centaura.....	322
• Mgławica w konstelacji Kila	324

UKŁAD SŁONECZNY	329
SŁOŃCE.....	330
• Zjawiska na powierzchni Słońca	334
• Najbliższe gwiazdne sąsiedztwo Słońca	338
KSIĘŻYC.....	346
• Budowa wewnętrzna Księżyca.....	350
• Dotychczasowy podbój Księżyca i jego eksploracja w przyszłości	352
WENUS I MERKURY	360
• Balonem wśród wenusjańskich chmur.....	364
MARS	366
JOWISZ	374
• Największa kosmiczna kolizja naszych czasów	379
• Wodny ocean Europy.....	380
SATURN	381
• Węglowodorowe jeziora i rzeki na Tytanie.....	384
URAN I NEPTUN.....	386
• Czy istnieją inne odległe planety w Układzie Słonecznym?.....	388
PLANETOIDY, KOMETY I ROJE METEORÓW	390
• Komety	392
• Roje meteorów	394
• Czy bać się upadków planetoid?.....	396
• Sonda New Horizons i jej misja do Plutona	398
ZACMIENIE SŁOŃCA I KSIĘŻYCA.....	400
• Inne zjawiska zakryciowe	403
GWIAZDY ZMIENNE I SUPERNOWE.....	404
• Poszukiwania supernowych.....	406
ASTRONAUTYKA	407
• Sonda Dawn i jej misja do Westy oraz Ceres	407
68 LAT PODBOJU KOSMOSU	409
CO CZEKA NAS W NAJBLIŻSZEJ PRZYSZŁOŚCI?	414
CZY CZŁOWIEK OPUŚCI KIEDYŚ ZIEMIĘ?	415
SŁOWNICZEK	418
LITERATURA POMOCNICZA	429
INDEKS	432